

LBRIS

We know
books

Viorel Prodan

*De partea întunecată
a fluviului*

LITERA
București

Editura Litera

tel.: 0374 82 66 35, 021 319 63 90; 031 425 16 19

e-mail: contact@litera.ro

www.litera.ro

Viorel Prodan

De partea întunecată a fluviului

Copyright © 2024 Grup Media Litera

pentru ediția în limba română

Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactor: Cosmin Perța

Corector: Ionel Palade

Copertă: Laurențiu Midvichi

Tehnoredactare și prepress: Ana Vârtosu

Colecția Pantazi este coordonată de Cosmin Perța.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PRODAN, VIOREL

De partea întunecată a fluviului / Viorel Prodan. -
București: Litera, 2024

ISBN 978-630-342-158-2

821.135.1

Am luat repede sfoara din mâna copiilor, pe urmă
le-am șoptit precipitat:

- Urcați și stați aplecați. Stați aplecați!

Știam că trebuia să ne grăbim. Am intrat în apă
până aproape de brâu. M-am așezat cu pieptul pe
plută, picioarele mi s-au desprins de mâl și Dunărea
a început să ne poarte cu ea. Am reușit să mai văd,
lăsată printre trestii, prelata lucind în ploaie.

Pluta aluneca pe lângă mal, trecând de foișorul
grănicerilor din incinta depozitului de minereu care
se înălța în întuneric, înalt și mut, ca un cerber ador-
mit. Am început să vâslesc, cât se putea de silențios,
înspre inima fluviului.

Copiii, adunați în mijlocul plutei, tăceau înfricoșați.
Eu stăteam în spate, sprijinit în genunchi și cu tălpile
în apa rece a Dunării. După câteva vâsle bune, am
întors capul cu teamă. Depozitul rămânea în urmă,
ca o umbră întunecată și fără viață. Deasupra lui, un
colț de oraș cu felinare chioare care-l făceau mai sără-
căcios și mai trist.

Mi-am dat seama că ploaia s-a oprit doar când am
văzut luna deasupra. Părea un ochi gălbui care ne
pândea, furișându-ne afară din țară. Primul pleosc
l-am auzit scurt undeva în spatele nostru. Ca al unui
pește care se întinde după o insectă. Pe urmă sunetul

îndepărtat și nemilos de armă. Un alt pleosc, care mi s-a părut mai aproape, și un alt zgomot de armă, urmat de o sirenă care suna spart. Încă un pleosc și o arsură în piciorul drept. Pleosc, sunet de armă, o sirenă tot mai stridentă.

Vâsleam scrâșnind, ca singurul lucru care-mi mai rămânea de făcut. Să iau copiii de acolo, din fața gloanțelor. Apoi liniște și în liniștea aceea doar vâsla care lovea când apa, când pluta, brațele care mă dureau, arsura din picior și amândoi copiii plângând.

Ascultam, încercând să identific dincolo de zbaterea inimii orice ar fi putut semăna a zgomot de șalupă. Teama că următorul glonț putea să-i lovească pe unul dintre ei, sau putea să mă termine pe mine, lăsând copiii să plutească în întunericul de pe Dunăre. Doamne, ce a fost în capul meu?!

În ziua în care fiul meu, Matei, a intrat în casă aducând cu el copila aceea cu obrazul murdar de țărână și păr încâlcit, ar fi trebuit să citesc în ochii ei rătăciți că viața noastră avea să se schimbe repede și într-un totul. Dar nu am făcut-o, am crezut că era încă un episod excentric de-al lui Matei, am stins țigara în scrumieră și i-am spus peste umărul unchiului Luca:

– Bună, Matei. Ai de gând să ne-o prezinți pe noua ta prietenă, sau vrei doar să stați acolo nemișcați?

În dimineața aceea am plecat la Timișoara cu Groza, colegul de la Miliția orașului de frontieră unde eu eram angajat inginer radiotehnist de aproape doi ani. Procedura cerea să întocmim lunar un raport în două exemplare. Unul îl depuneam la Direcția Județeană a Miliției Timiș, celălalt la Securitatea aceluiași județ.

Sigur, nu era nevoie să mergem doi, dar Groza, veșnicul plutonier, se oferea de fiecare dată să îmi fie șofer. În plus, nimeni nu punea preț pe productivitate. Întotdeauna erau trimiși cel puțin doi să facă treaba unuia. Raportul îl întocmeam eu, îl semna comandantul Miliției orașenești și pe urmă îl puneam într-un plic pe care-l sigilam. În sediul nostru, din orașelul care se înălța pe malul Dunării, se păstra doar o copie la indigo.

Groza m-a luat din fața blocului pe la 6. Era sfârșitul lui octombrie, mai exact, 31, pentru că raportul trebuia predat în ultima zi lucrătoare a lunii. Se trecuse la ora de iarnă de câteva zile și încă nu eram obișnuit cu întunericul la ora aceea.

Mașina ARO a pornit cu un zgomot de uzină de prelucrare, iar în cabină se simțea un frig nu foarte diferit de cel de afară. Groza mi-a dat bună dimineața, zâmbind cu dinții săi înguști și încălecați.

– Cum a dormit tovarășul inginer?

– Nu sunt reclamații.

I-am răspuns scurt, nu voiam să lungesc conversațiile cu el. Se credea un tip glumeț, dar glumele lui erau destul de anoste și mai mereu despre alții, despre ce auzise sau știa el despre alții. Pe lângă asta, era de o curiozitate deranjantă, punea mereu întrebări și încerca să se vâre în orice conversație. Nici nu putea fi altfel un om cu ochi de nevăstuică.

Mașina troncănea zgomotos pe strada principală înspre ieșirea din orașel. Lumina farurilor cădea aproape de botul pătrășos, dezvelind prea târziu gropile care se iveau ca niște ochi întunecați, iar Groza nu se sinchisea să le ocolească.

În cabină mirosea a motorină arsă și a ulei. De oglindă atârna microfonul unei stații radio care stătea înfiptă și mută în bordul de plastic al mașinii. Mă gândeam să-mi fac de lucru cu ea, doar să se mai lumineze puțin.

- Mai doriți să opriți undeva?

- Nu.

- Am eu să las o vorbă la un coleg în Naidăș.

- Câtă vreme ajungem la 9 în Timișoara...

- Aaa, acum doar las vorbă, când ne întoarcem poate zăbovim o secundă în plus. O să vă placă și dumneavoastră, o să vedeți, a mai zis el cu certitudinea celui care le pricepe pe toate. Afurisitul.

Treceam zdrăgănind pe străzile încă adormite, pe care doar minerii așteptau, fumând, autobuzul minei. Țineam în mână geanta în care aveam numai raportul în două dosare cu șină. M-am întors și am pus-o în spate. După aceea, ca de fiecare dată, am recapitulat în gând conținutul raportului.

Poate era dezamăgitor pentru superiorii care așteptau investigații, cercetări, interogatorii, câte și mai câte. Nu avea un conținut stufos: stația de antene de pe culmea Măgura a fost defectă aproape o săptămână. Barja austriacă ce ne contactase prin radio. O revizie la stația 6. Chestiuni din acestea tehnice, banale.

Da, dacă aș fi scris despre amărătul acela care fusese prins ieri sau alaltăieri, în timp ce se pregătea să treacă pe partea sârbă, ar fi fost altceva. L-au prins și îl țineau într-o celulă a Miliției, până se sinchisea cineva de la Timișoara sau de la Severin să meargă să-l ia la întrebări. Asta le-ar fi plăcut superiorilor. Cât s-ar mai strădui ei, pe urmă, să perpelească

omul! Erau în stare să pună la cale un lung șir de cazne teribile. Dar eu nu am scris în raport despre asta pentru că era treaba cadrelor ofițerești, și nu era nimic de natură tehnică.

Când șoseaua îngustă iese din orașelul nostru spre vest, șerpuieste o vreme pe malul Dunării pe care-l lasă în primul sat și pe urmă începe să urce către pasul Berzovița. Chiar înainte ca pădurea să ia locul șesurilor, se face un mic platou unde șoseaua pare a se odihni. Aici se arată Dunărea, venind din Iugoslavia, curgând lată și tăcută către est, ca un trecător care știe că mai are cale lungă.

De câte ori treceam pe aici cu Matei, ne opream în marginea șoselei și priveam tăcuți, de parcă priveliștea ne îndemna la tăcere. Însă nu priveliștea era cea care ne copleșea.

În ultima excursie făcută împreună cu ea, pentru a-l vizita pe unchiul Luca, Corina, mama lui Matei, mi-a cerut să opresc mașina. A coborât și a rămas tăcută, impresionată de fluviul care curgea printre culmi înverzite presărate cu sate răzlețe.

Matei a venit lângă ea și i s-a strecurat sub braț. Avea pe atunci zece ani și era băiatul mamei. Eu mi-am aprins o țigară și îi priveam admirând Dunărea, în timp ce mă gândeam la nimicuri.

- Cât de frumos poate să fie, Anton, mi-a zis Corina întorcându-se înspre mine.

Purta un tricou deschis la culoare, avea brațele bronzate și părul castaniu. Zâmbea. Și atunci am început să mă gândesc cât de frumos putea să fie, cât de bine ne era împreună, câte am realizat până în anul acela. Nu aveam de unde să știu în primăvara aceea,

fumând pe platoul de deasupra Dunării, că era anul în care urma să moară.

Groza conducea încet, nu se prea pricepea. În curbe, sau în locurile în care drumul se îngusta, devenea de fiecare dată tăcut, iar privirea lui căpăta luciri de neliniște.

Ajunși aproape de platoul cu priveliștea, am încercat să deslușesc fluviul prin lumina slabă a zorilor. Cerul era înnorat, iar acolo unde trebuia să fie Dunărea era doar un întuneric mai albicios care la fel de bine putea să fie apa fluviului sau vălătucii care se ridicau de obicei în diminețile de toamnă.

- Nu doriți must?

- Must? l-am întrebat ușor mirat.

- Da, acum, când oprim la Naidăș, vreau să dau comanda pentru o damigeană la un coleg de la postul de acolo. Trânciuc? Îl știți.

- Da, cred că da, îi zic eu nu foarte sigur.

Lucram cu Miliția doar de doi ani, de când eu și Matei ne mutaserăm în mica localitate de lângă malul Dunării. Nu-i știam chiar pe toți, de fapt, știam destul de puțini.

- Eh, toată lumea-l știe pe Trânciuc, face cel mai bun vin. Iar mustul, eh. Ce mai must!

- Bravo, îi zic.

- E băiat descurcăreț, face ce face și în fiecare an se învârte de struguri a-ntâia.

Șoseaua intra în pădure și părea a se îngusta între copacii întunecați, iar Groza a tăcut brusc.

În optzeci și șase, anul în care a murit Corina, am făcut tot ce mi-a stat în puteri să părăsim Reșița.

Orașul în care ne-am cunoscut, orașul în care l-am crescut pe Matei și unde eu lucram ca inginer radiotehnist la uzina de turbine, UCMR. Nu eram nici mai nefericiți, nici mai fericiți decât alții. Ne țineam strâns unul de celălalt, încercând să supraviețuim și să îi facem o viață lui Matei. Una în care să nu simtă lipsurile care ne copleșeau pe toți.

După ce am înmormântat-o pe Corina, trebuia să mă pun repede pe picioare. Ea dirija toate lucrurile în casă, când și ce mâncam, cine făcea primul baie atunci când primeam apă caldă, temele cu Matei, concediile. Nu cred că, în afară de colecția mea de radiouri vechi, era vreun lucru pe care să nu-l coordoneze. Și viața era atât de ușoară.

Sigur, cealaltă față, întunecată, a acestei vieți, pân-dea în trupul Corinei de mulți ani, poate se înfiripase din genele ei. Așa că atunci când a izbucnit, i-a terminat repede trupul frumos. Sufletul i-a rămas în jurul nostru, ajutându-mă să mă pun pe picioare și să-mi revin măcar cât să nu se ducă toate naibii și Matei să ajungă într-o situație mai nenorocită de cât era.

Nu mi-am dat seama decât la o săptămână, sau așa ceva, după înmormântare, că Matei nu-mi mai vorbea aproape deloc. Când o făcea, folosea mai mult cuvinte monosilabice sau gesturi scurte. O vreme am crezut că doar pe mine mă pedepsea. Dar apoi m-au chemat la școală. Matei aproape că refuza orice comunicare cu profesorii sau colegii. Trebuia făcut ceva în legătură cu asta. Da, tovarășa directoare, trebuie făcut ceva cu asta și cu tatăl spulberat în milioane de fâșii ascuțite de durere.

Când a apărut postul de inginer radiotehnist la Direcția Județeană de Miliție, nu am mai stat pe gânduri. Dacă era în alt oraș, era bine; dacă era legat de radiotehnie, era și mai bine; iar dacă era lângă unchiul Luca, era maximum ce-mi puteam dori în acele momente.

Am acceptat și în nici o lună am plecat spre orașul de pe malul Dunării. Noua noastră casă, o localitate minieră și punct de frontieră. Urma să stăm cu unchiul Luca până ni se repartiza o locuință, dar acesta era un cost mic pe care-l plăteam pentru a reuși să lăsăm în urmă Reșița, orașul cruntelor amintiri.

I-am explicat lui Matei, fără a-i spune adevăratul motiv, că va trebui să ne mutăm deoarece am primit un nou post și eram obligat să-l accept. Totul urma să fie bine, aveam să locuim la unchiul Luca, fratele mamei mele. Un loc în care el fusese de multe ori în vacanță și deja cunoștea mulți dintre copiii de la blocurile din preajmă. Unii chiar aveau să-i fie colegi la școală.

- Bine, a zis el indiferent.

Stătea pe canapea, cu genunchii adunați și strângând în brațe o pernă. Perna preferată a Corinei. Pentru mine a fost o șansă, iar ei aveau nevoie de specialiști buni la unitățile de supraveghere a frontierei. În ultima vreme, tot mai mulți oameni încercau să fugă din țară. Și nu era de mirare. Sărăcia, mizeria și întunericul făceau un lanț care se strângea din ce în ce mai tare în jurul nostru.

Mai era și teama. Teama că nu o să ai ce să pui mâine pe masă, că iarna o să înghețăm. Însă teama de cei din jurul tău era cea mai cruntă. Chiar dacă îți făceai rost de ceva să pui pe masă, aduceai niște masive reșouri rusești să te încălzească până săreau siguranțele, rămânea teama că dacă te plângeai cuiva, criticând partidul, te putea turna la Securitate sau la Miliție și a doua zi îți băteau la ușă, sau te săltau direct din mijlocul colegilor de la slujbă.

Din începutul acela de aprilie am început să trăim cu toții în apartamentul unchiului Luca, de la etajul trei al unui bloc din marginea orașului. Pe Matei l-am înscris la gimnaziul local și, încet, începeam să ne punem pe picioare. Unchiul Luca ne-a ajutat mult. Un om riguros, miner pensionat și obișnuit să se trezească pe la patru dimineața o viață întregă, ne aștepta cu micul-dejun pregătit. În zilele bune aveam și cafea.

Când am ieșit din pădurile Berzoviței, cerul prinsese a se deschide la culoare și Groza conducea mai relaxat.

- Cum stăm cu raportul? a întrebat el dintr-odată.

L-am privit prin crepusculul din cabină. Avea fața proaspăt bărbierită și perciunii până mai jos de urechi.

- Bine, am cuprins toate aspectele.

- Aha.

Nu mai zicea nimic. Doar mașina bocănea prin gropi. Desprind de la retrovizoare microfonul stației. Se zbătea ca o sălbăticiune. Îl cântăresc în mâini, gândindu-mă dacă să-l desfac sau să aștept lumina zilei.

- Cred că luna aceasta a ieșit mai stufos, a reluat Groza.

- De ce ar ieși mai stufos?

- Știți dumneavoastră, cu toate tentativele astea. Avem o droaie returnați de Poliția Federală Iugoslavă și multe arestări făcute de băieții noștri.

- Arestările nu sunt treaba telecomunicațiilor, i-otai eu pipăind capul holșuruburilor.

- Păi, evazionistul ăsta, ultimul, știți... avea la el o stație radio.

Am tăcut, nu am zis nimic. Nu știam.

- Și se zice că a folosit-o.

Afurisitul. De unde știa asta?

- Dar probabil că ați ascultat banda și nu ați găsit vreo urmă.

Nu găsisem nimic care să-mi atragă atenția. E drept că nu am ascultat fiecare minut. Nici procedura nu o cerea, pe lângă asta, era și parte din obligațiile centraliștilor Miliției. Ca să nu-mi creez complicații, am preferat să mă prefac că nu știam de caz.

- Nu am găsit nimic suspect pe bandă și nu știam că cineva a fost prins folosind o stație radio.

- Ei, nenorocitul nu a fost prins folosind o stație radio.

- Nu?

- Nu. Noi l-am prins pentru că aveam informația.

Noi? Adică și el. ăsta era încă un caz în care cineva a fost turnat la Miliție sau cine mai știe unde și a fost prins încercând să treacă dincolo. Am oftat și Groza a înțeles greșit oftatul.

- Da, așa le trebuie infractorilor ăstora dacă ne desconsideră, a mai spus el.

Nu i-am răspuns, priveam doar pe geam. Treceam printr-un sat cu case aliniolate așa cum numai în satele de șvabi vezi. Pe șosea erau gropi și bălegar uscat. Iarba din șanțuri era îmbătrânită și frântă de brumă. Am depășit un car tras de două vaci. În el stăteau înfrigurați un bărbat și o femeie. M-am gândit că s-au pornit la culesul porumbului. Aveau pe ei șube vătuite și fețele le erau trase, întunecate.

Ni s-a mai ivit în față un câine care s-a pierdut undeva după casele în culorile toamnei. Am ieșit din sat printre câmpurile pe care firele de porumb din lanuri păreau niște ființe triste. Pe urmă, un alt sat,